

DIYANET BÜTÇESİ

17 Şubat 1966

Diyanet İşleri Başkanlığı, devlet mekanizmamızın ve toplum hayatımızın çok önemli ve çok hassas bir konu oluşturan unsurlarından ve kurumlarından birisidir. Çok hassas ve çok önemli bir konudur. Çünkü halkımızın kutsal hisleri, inançları, bu his ve inançların ibadet ve diğer dini davranışlar şeklinde ifadesiyle ilgilidir. Çok önemli ve hassas bir konudur, çünkü Atatürk'ten bu yana devletimizin dayandığı temel ilkelerden olan ve teokratik mutlakiyetçi idare anlayışına ve rejimine karşı getirilmiş olan laiklik ve laik cumhuriyet ilkesinin ve rejimin korunması prensibiyle ilgilidir. Anayasamızın ikinci maddesi, Cumhuriyetimizin laik bir devlet olduğu hükmünü getirir. 19. maddenin son fıkrasında ise laik devletin ne demek olduğunu açıklar ve laik devlete karşı işlenecek suçların kesinlikle cezaya çarptırılacağını anlatır. 154. maddede ise Anayasamız, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kuruluş ve varlığını öngörür. Bu demektir ki, Anayasamız bir taraftan laik cumhuriyet ilkesini getirmekte, laikliğin ne demek olduğunu tarif etmekte ve buna o kadar önem vermektedir ki, aynı yasada, aynı maddede bu ilkeye karşı olan hareketlerin cezalandırılacağını hükme bağlamaktadır. Ama diğer taraftan 154. maddesiyle, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kuruluş ve varlığını öngörmektedir. Yani, Anayasamız bir taraftan dini devlet işlerinden ayırmakta, devletin dini kurallara oturtulmak girişimlerini önlemekte, bu 19. madde de dini kutsal hislerin, inançların kişisel ve sınıfsal amaçlarla istismar edilmesini önlemektedir. Yani açıkçası, devleti dinden ayırmaktadır. Ama 154. maddesinde devlete toplumun dini yaşamını düzenleme görevini vermektedir. Şimdi bazılarının sandığı ve iddia ettiği gibi Anayasamız bu hükümleriyle bir çelişkiye düşmüş değildir ve yine bazılarının iddia ettiği ve sandığı gibi, ilk defa Atatürk'ün formüle ettiği, koyduğu ve Anayasamızın da tekrar hükme bağladığı laiklik görevi ve ilkesi, kopyacılık ve taklitçilik yoluyla Batı'dan aktarılmış boş bir kavram değildir. Laiklik ilkesi, bizim tarihi gelişmemizin zorunlu kıldığı, tamamen bizim özel koşullarımıza uygun bir içerik kazanmıştır. Bilindiği gibi Batı'da laiklik, devlet ile dinin tamamen birbirinden ayrılması ve her birinin diğerinden bağımsız, kendi başına işlerini yürütmesi anlamında anlaşılır. Bizim laiklik kavramımız bu değildir. Devletin dinden ayrılması, dinin devlet işlerine müdahale etmemesidir, ama din yaşamının olumlu yollarla gelişmesi, ülkenin gelişme, ilerleme çabalarıyla ve politik rejimiyle çatışmaması için devletin dini yaşamı düzenlemesi ilkesini de içine alır. Bu, tarihimizin getirdiği zorunlu koşulların sonucudur. Müslümanlık bir inançlar ve fikirler birlikteliği olarak toplumun gelişmesine, ilerlemesine, bilgiye, ilme, toplumun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmasına, sosyal adalete karşı bir din değildir. Hatta bugün biliyoruz ki, bazı Ortadoğu ülkelerinde sosyalizm düzenini Müslüman dinine oturtmak çabaları vardır ve Müslüman sosyalizmi diye bir düşünce ve top-

lum ortaya çıkmaktadır.

Ama yine hepimiz biliyoruz, ne yazık ki tarihimizde zaman zaman dini inançlar, içten duygular, bazı çıkarıcı özel kişiler veya gruplar tarafından özel amaçlarla istismar edilmiş ve gericiliğe, toplumun ilerlemesini önlemeye alet olarak kullanılmak istenmiştir. Tarihimizde bunların en belirgin ve en keskin iki örneği vardır. Hepimizin de bildiği gibi, birisi 31 Mart olayıdır. İkincisi de Atatürk Anadolu'da yurdu istila edecek düşmanlara karşı ulusal kuvvetleri organize etmeye çalıştığı zaman, o zamanın Şeyhülislamı Dürrüzade Essait Abdullah Efendi tarafından Atatürk'e karşı ve onun kahraman ordusuna karşı, onları eşkıyalıkla suçlayan fetvasıdır. Ama yine hemen işaret edelim ki, o zaman da ülkede yurtsever, ilerici, aydın din adamları vardı ve padişahın Şeyhülislamının bu fetvasına karşı, yine biz diyoruz ki, başta Ankara Müftüsü Rıfat Efendi (*) olmak üzere 153 müftü, Atatürk'ü ve onun arkadaşlarını ve onun ordusunu destekleyen bir karşı fetva çıkarmışlardı. Olayları ve gerçekleri çok iyi inceleyip tanımlayan Atatürk dinin iyi ellerde nasıl yararlı olabileceğini, cahil ellerde ise nasıl zararlı olabileceğini anlamıştı. Atatürk çeşitli demeçlerinde bu nokta üzerinde ısrarla durmuştur. "Mübarek mihrabı cahil ellerden bilgili ellere vermek zamanı gelmiştir" diye ifadeleri vardır. İşte, dinimizin esasta yurdun kalkınmasına, ilerlemesine, ilme karşı bir din olmadığı, ama bazı çevrelerin, bazı kişilerin dinle ilgisi olmayan birtakım görüşleri, inançları dine mal ederek dini siyasete, gericiliğe alet etmek çabasında buldukları ve çok kötü belirtileri ve davranışları tarihimizde olduğu için Atatürk laiklik ilkesini Batı'da anlaşıldığı anlamda, ona bağlı kalarak bize aktarmamış, bizim anladığımız içerikte bize getirmiştir ve Anayasamız da aynı içerikle kabul etmiştir.

Şimdi buradan Diyanet İşleri Başkanlığı için çıkan çok önemli sonuçlar vardır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevi, sadece halkın dini inançlarını ve duygularını, ibadet ve yasalara uygun davranışlar şeklinde ifade etmeleri için olanakları ve koşulları ayarlaması değildir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bir diğer çok önemli görevi, bu anlattığım anlamda laiklik ilkesini, laik cumhuriyet rejimini korumasıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı bu ikinci görevi nasıl yapacaktır? Halkın içten dini duygularının, inançlarının ve davranışlarının bazı amaçlı kişiler ve gruplar tarafından doğal yoldan yasalara aykırı, Anayasa'ya aykırı yollara saptırılmasını önlemek suretiyle yapacaktır. Toplumun dini yaşamının, toplumun gelişmesiyle paralel olarak gelişmesini sağlamak suretiyle yapacaktır. Atatürk'ün deyişiyle, "mübarek mihrabı cahillerin elinden alıp ehil ellere vermek suretiyle" yapacaktır. Toplumumuzda Şeyhülislam Dürrüzade Abdullah Efendi gibi sözde din adamlarının sayısını azaltıp, Ankara Müftüsü Rıfat Efendi gibi din adamlarının sayısını çoğaltmaya çalışmak suretiyle yapacaktır. Çok şükür ki, bugün de ülkede Atatürk ilkelerine bağlı, bilimden, çağdaş uygarlıktan yana din adamları vardır. Yoksul köylünün topraklandırılmasını savunan, ülkenin ekonomik sorunlarıyla ilgilenen ve bunlar konusunda bilgi sahibi olan din adamlarımız vardır. Üzülerek söyleyelim ki, bunların henüz sayısı azdır. Ama Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Anayasa hükmü uyarınca görevi, bu ikinci çeşit din adamlarının sayısını çoğaltmak; ehil olmayıp cahil olanların, din adamı olmayıp yobazlık yapanların elinden ise dini siyasete alet etmek, tutuculuğa, gericiliğe alet etmek, birtakım maksatlı çıkarıcılara alet etmek olanaklarını almak olmalıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, görevini yaparken hiç kuşkusuz Anayasamızın 12. ve 3. maddelerini de göz önünde bulunduracaktır. 12. madde gereğince “bütün Türk vatandaşları din ve mezhep ayrımı gözetilmeden eşittir” ve 3. madde gereğince de “Vatanın ve milletin bütünlüğüne karşı hareketlere izin verilemez.” Bu bakımdan Diyanet İşleri Başkanlığı, halkımızın dini inançlarına, ibadetine olanak verecek koşulları hazırlarken, toplumun dini yaşamını düzenlerken, bu konuda çok titiz davranmak zorundadır. Mezhep ayrımlarına, mezhep kavgalarına, düşmanlıklarına yol açacak olan hareketlerden kendisini titizlikle sakınması gerektiği kadar, ülkede bu çeşit kavgalar, girişimler belirlediği zaman bunları da kesinlikle önlemek zorundadır. Esefle kaydedelim ki, son zamanlarda gazetelerde çıkan haberler doğru ise, ülkenin şurasında burasında böyle mezhep ayrılıklarını, düşmanlıklarını istismar eden davranışlar belirmeye başlamıştır ve yine gazete haberlerinden ve gazetelerde çıkan Milli Güvenlik Konseyi Sekreterliği'nin hükümet dairelerine yazdığı söylenen yazının içeriğinden de anlaşıldığına göre, dinin ehil olmayan ve cahil ellerde siyasete alet edilmesi olayları çoğalmaktadır. Bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığı'na büyük görev düşmektedir. Bu yönde şikâyetler gazetelerde, özellikle son Şeker Bayramı'nda camilerde verilmiş olan vaazlar konusunda ileri sürülmüştür.

Öğrendiğime göre, Şeker Bayramı'nda bu çeşit vaazlardan birisi de Antalya'nın Paşa Camii'nde verilmiştir. Oradaki vaizin sözlerini nakletmek istiyordu çünkü arkadaşımız [Şaban Erik'in kesilen konuşmasından söz ediyor]. O vaiz demişti ki, öğrendiğimize göre, Paşa Camii'nde Antalya'da Şeker Bayramı'nda, bundan böyle, yani Adalet Partisi iktidara geldikten sonra “Başbakanlar ve Cumhurbaşkanları Müslüman olacaktır.” Böyle bir ifadenin altında yatan karşıt hüküm, yani şimdiye kadar gelen başbakanlar ve cumhurbaşkanları Müslüman değildi de bundan böyle bu iktidar değişikliğinden sonra Müslüman ifadesini taşımaktadır. Bu ifade o vaizin ifadesidir ve dün arkadaşımız sözlerine başlarken de, “Bugün camilerde vaazlar verilmektedir” demiştir. Burada, bende tutanaklar. (*AP Antalya Milletvekili İhsan Ataöv: “Öyle şey yok, yalan söylüyorsun.” Boran: “Yoksa memnun oluruz.”*) Arkadaşımız. “Ben sözü şuraya getirmek istemiştin” diye açıklama yapmak istemiş, fakat müdahalelerden dolayı bunu yapamamıştır. Arkadaşımız bu vaizin bu suçlamasına yanıt verecekti. “Ne demektir böyle bir ifade? Şimdiye kadar gelen Başbakanlar ve Cumhurbaşkanları Müslüman değil miydi? Bu ayırıcı ve doğru olmayan beyanlarda nasıl bulunulur? Bu gibi, dini siyasete alet etme hareketlerine nasıl izin verilir?” diye bağlayacaktı. Fakat kendisine bu konuda izin verilmedi.

Bu konuda sıra gelmişken şunu da ifade edeyim ki dün arkadaşımıza ve genellikle Türkiye İşçi Partisi'ne din konusunda yapılan suçlamalar bu kürsüden de yinelenmiştir. Haksız ve yersiz olduğu kadar, tamamen anlamsız suçlamalardır. Halkımız, Müslüman olmayan azınlıklar dışında Müslümandır. Elbetteki, seçim yoluyla bu halk içinden gelen milletvekilleri, Cumhurbaşkanları ve Başbakanlar Müslüman olacaklardır. Bunun aksini söylemek, mantığın ve aklın alacağı bir şey değildir.

Aynı şekilde partim hakkında yapılan suçlamalara da kısaca yanıt vereceğim. Çünkü bu suçlamalar bu kürsüden yapıldı. Türkiye İşçi Partisi'nin kurucuları bu ülkenin evlatları olan işçilerdir. TİP'in kurucuları, yöneticileri, üyeleri bu ülkenin esnafı, küçük esnafı, köylüsü, işçisi ve aydınıdır. TİP'e 300 bin kişiye yakın insan

oy vermiştir. Halkımız küçük bir azınlık dışında Müslüman olduğuna göre, bu yüz binlerce oy verenler hep dinsiz midirler? Bu ülkede dinsizlik bu kadar mı salgın oldu? Bu kadar mantıksız ve yersiz bir suçlamada nasıl bulunabilir? Ayrıca TİP din hakkındaki görüşünü 1964 tarihinde Şubat ayında yayımladığı programında açık ve seçik belirtmiştir. Daha sonra yayımladığı bültenlerinde de uzun uzun açıklamıştır. Radyolardan okuduğu seçim bildirgesinde, açık ve seçik ifade etmiştir. Bunu ben şimdi söyleyeyim, yıllardan beri ifademiz var.

TİP halkın mutluluğunu, refahını, gelişmesini isteyen bir partidir. Biz o kadar anlayışsız insanlar mıyız ki, bir insanın mutluluğunun yalnızca maddi refah koşullarıyla sağlanamayacağını, bir insanın içtenlikle inandığı, doğruluğuna inandığı inanışları, fikirleri serbestçe ifade edebilmesi, içtenlikle inandığı ibadetini istediği şekilde yapması olanağına sahip olması gerektiğini anlamaz mıyız? Bunu yapamazsa bir insan mutlu olur mu? Biz ki, kendi fikirlerimizin, inanışlarımızın uğrunda bu kadar içtenlikle mücadele ediyoruz, biz ki halktan yanayız, biz ki insan kişiliğine saygılıyız, nasıl olur da bunun aksine bir davranış içinde oluruz? Bizi dine karşı gösterenler şu soruya yanıt vermek zorundadırlar: Her şeyin bir gerekçesi olur. Neden TİP dine karşı olsun, bundan ne çıkarı vardır? “Efendim, iktidara gelince camileri kapatacaklar” diye propaganda yapılıyor. Deli miyiz biz, ne çıkarımız olacak bundan? Buna karşı bir çıkar, gerçekçi bir neden söylemek gerekir. Ama TİP’e bu yönden saldıranlar, dini siyasete alet edenler, halkın içten dini duygularını kendi özel çıkarları için amaçlı olarak kullananların böyle davranmakta elbetteki çıkarları vardır ve olması da gerekir.

(*) *Ulusal Kurtuluş mücadelesinde yer almış, milletvekilliği yapmış ve ilk diyanet işleri başkanı olmuştur. Soyadı Börekçi'dir.*

TİP Parlamentoda, Cilt 1, Sayfa 282-286